

עיונים וביאורים במהות ימי השבוע
מאת הרב הגר"ר ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גנית ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

בענין האיסור להתענות בימים שבין יוהכ"פ וסוכות

בענינו. עכ"ל. הרי מפורש דנהגו שלא לומר תחנון בסוף תשרי ואפ"ה כתב דמותר ליחיד להתענות. ועי' בכף החיים בס' תכ"ט ס"ק ל"ו דאיתא וז"ל תענית של ערב ראש חודש חשוון שהוא בתשרי נראה דצריך להתענות כיון דלא חמירי כולי האי אותם הימים כיומי דניסן. עכ"ל. ועיי"ש בסימן תי"ז ס"ק ט"ז דאיתא וז"ל בענין תענית של ערב ראש חודש אייר שהוא בניסן נראה שאין צורך להתענות כיון שיש מחמירין כמו שנכתוב לקמן סימן תכ"ט אות ל"ה ואות ל"ו יעו"ש, והגם דיש מתירין כמו שנכתוב שם באות כ"ז מכל מקום שב ואל תעשה עדיף, אבל תענית של ערב ראש חודש חשוון שהוא בתשרי צריך להתענות, והגם שאין בהם נפילת אפים כמו שכתבנו לעיל סימן קל"א אות צ"ח, מכל מקום לא חמירי כולי האי כמו ימי ניסן, ואף על גב דתעניות שני וחמישי ושני אין מתענין בהם עד שיעבור כל חודש תשרי כמ"ש לקמן סימן תצ"ב, שאני התם שאין קבוע להם זמן, לא כן ערב ראש חודש שעתה הוא זמנו אין לבטלו בשביל זה, ובפרט שגם בערב ראש חודש אייר שהוא בניסן יש הרבה מתירין, אם כן הבו דלא להוסיף עלה. עכ"ל. הרי מפורש דנהגו שלא לומר תחנון בסוף תשרי ואפ"ה כתב דמותר להתענות ביו"כ קטן משום דלא חמירי כולי האי ימי סוף תשרי.

מחנכין בהם המזבח בימי שלמה. עכ"ל. ועי' גם במ"ב בס' רפ"ח ס"ק ט' דאיתא וז"ל אם יום ראשון הוא יום שאיסור התענית בו אינו אלא מנהג כגון יומי דניסן או סיון או אסרו חג או בין יוה"כ לסוכות וכה"ג יכול להתענות בהם תענית לתעניתו וגם אם התענה בהם תענית חלום א"צ למיתב אח"כ תענית לתעניתו אבל המתענה תענית חלום בר"ח וחנוכה ופורים ויו"ט שני של גלויות וחזה"מ צריך למיתב תענית לתעניתו. עכ"ל. וכ"ה גם במ"ב בס' תקס"ח ס"ק ל"ז. [אלם יש עוד ימים בתשרי שיש מחלקים בהם בין תחנון לתעניות, דיש שאין אומרים תחנון בסוף תשרי ואפ"ה ס"ל דמותר להתענות, דעי' בסדר היום סדר שמיני עצרת דאיתא וז"ל הימים שאחר החג עד ראש חודש חשוון נהגו שלא ליפול בהן על פניהם ואין אומרים שלש עשרה מדות ולא וידוי, והטעם, משום שזה החודש הוא זמן רוב שמחתנו ונבחר בו יום סליחתנו ויש בו ארבעה מועדים ראש השנה יום הכפורים סוכות ושמיני עצרת, והוא חודש השביעי, והשביעי לעולם משוכח, ונשלם בו עבודת בית המקדש בימי שלמה המלך ע"ה, והוא נקרא ירח האתנים ותחלתו יסורין וסופו שלום, ומפני אלו הענינים ראוי לשמחו בו ושלא להראות שום צער וצרה בריבם, אבל הרשות בידו אם ירצה להתענות ולעשות הטוב

עיין בשו"ע או"ח סימן קל"א ס"ז דאיתא וז"ל ומנהג פשוט שלא ליפול על פניהם בכל חדש ניסן ולא בט' באב ולא בין יו"כ לסוכות. עכ"ל. וכ"ה ברמ"א שם בס' תרכ"ד וז"ל אין אומרים תחניות ולא צו"ץ מיו"כ עד סוכות. עכ"ל.

עי' בכותרת לאו"ח סי' תק"ע דאיתא וז"ל דין חנוכה ופורים וימים שאין אומרים בהם תחניה שנפגשו בתוך ימי נדרי תענית. עכ"ל. ועי' בש"ך ביו"ד סי' רט"ו ס"ק י"א דאיתא לגבי ימים האסורים בתענית וז"ל ימי ניסן וכן שאר הימים שאין אומרים תחנון דינן כימים האסורים מדבריהם. עכ"ל. הרי מבואר ד"מים האסורים בתענית" ו"ימים שאין אומרים בהם תחנון" הם תלויים אהדדי, וא"כ כיון דאין אומרים תחנון בין יוהכ"פ וסוכות, גם אין מתענים בין יוהכ"פ וסוכות.

וכ"ה להדיא בקיצור שו"ע סימן קל"ג וז"ל בימים שבין יום הכפורים לסוכות אין מתענין אפילו תענית יארצייט, ואין אומרים "תחנון" לפי שהם ימי שמחה שהיו מחנכין בהם את המזבח בימי שלמה, וגם אנחנו עוסקים במצות בנין סכה והכנת אתרוג ושאר המינים לכבוד אדון האדונים מקדש ישראל והזמנים. עכ"ל. וכ"ה להדיא במ"ב בסימן תרכ"ד ס"ק י"ד וז"ל אין מתענין מיו"כ עד סוכות יום שמת בו אביו ואמו שהם ימי שמחה שהיו

הימים שבין יוהכ"פ וסוכות המשך ליוהכ"פ

האי טעמא, ואפשר לומר טעם אחר וכו'. עכ"ל. וצע"ע בזה. ועי' ביערות דבש חלק שני דרוש י' דאיתא וז"ל ובד' ימים שבין יום הכפור לסוכות אין לו אחיזה וגם יום ראשון של סוכות כי בו אתרוג ולולב מנצחים לס"א כמבואר במדרש ויק"ר ל' ובה תבין מ"ש חז"ל השטן בגימטריא שס"ד ויום אחד יום הכפור אין לו רשות ויש להבין הא ה' דמלת השטן הוא רק משמש לפעולת ה' הידיעה אבל עיקר שמו שטן וכי שמו השטן וא"כ עדיין חסרו ה' ימים אבל זה הוא אלו ה' ימים ד' ימים בין יום הכפור לסוכות ויום ראשון דלולב ואתרוג מגוין ואין לו רשות כנ"ל ולכן אין לו רק שני"ט ימים וזו היא כוונת המדרש ולקחתם לכם ביום הראשון וכי ראשון הוא אלא ראשון לחשבון עונות בשלמא

[הנה חזינן דהגר"א כתב להדיא דלפי האי טעם הני ימים הם "יום טוב". ואפשר דזהו דלא כהמבואר בכף החיים על או"ח סימן קל"א ס"ק צ"ח וז"ל אחר הסוכות אין נופלין עד ב' חשוון והטעם דומיא דניסן מה ניסן הוואיל ויצא רובו בקדושה אין אומרים בו תחנון ואין נופלים על פניהם אף בתשרי כן לפי שיצא רובו בקדושה ב' ימים של ראש השנה ויום הכפורים וד' ימים בן כפור לסוכות וט' ימי החג הרי ט"ז ואף לבני ארץ ישראל שעושין ח' ימים כיון דמחצה חשוב כרובו, ומיהו האי טעמא לא קאי אלא לפי הטעם שכתב הלבוש בסימן קל"א ותרכ"ד לפי שבהם נשלם בית המקדש שבנה שלמה ע"ה אבל לפי הטעם שכתב בסימן תרכ"ד לפי שאין השי"ת מתחיל לחשוב עונותיהם של ישראל עד יום א' של חג הסוכות לא שייך

הנה ראינו דאין נפילת אפים (ואין מתענים) בימים שבין יוהכ"פ וסוכות. עיין בביאור הגר"א בסימן קל"א שם שכתב דהטעם הוא שאז נשלם בנין בהמ"ק כמ"ש בפ"ק דמועד קטן.

ועיין בביאור הגר"א בסימן תרכ"ד שהוסיף עוד טעם וז"ל משום דהוי' יו"ט כמו יו"כ במקצת כמ"ש במדרש על פ' ולקחתם לכם ביום הראשון כו' מכאן ואילך כו' והם ימי חנוכה הבית וע' בפ"ק דמ"ק ובפ"ב דשבת. עכ"ל.

הרי דהגר"א הוסיף עוד טעם דכיון דמבואר במדרש דיו"ט ראשון וסוכות הוא ראשון לחשבון עונות, א"כ חזינן דליכא חשבון עונות בימים שבין יוהכ"פ וסוכות, ובע"כ דהני ימים הם דומים ליוהכ"פ.

אם הוא ראשון בחודש הוא ידוע ראשון לבריאת עולם ולכמה דברים מסוגלת ראשון בתשרי אבל ראשון לחג מה הראשון ומשני ראשון לחשבון עונות וכו' ובו ביום נלקח לולב שהוא גם כן כופה לסטרא אחרא ולכן נרמז ה' בלולב ולא בסוכה ולהורות כי ה' ימים שאין לו אחיזה ומזה תבין מ"ש איש אלהים קדוש מהרמ"ע כי נאמר (בראשית

ג') ואיב"ה אשית רמז לו ימים המסוגלים לתשובה א' דראש השנה וי"ד ימי תשובה ב' דראש השנה וה' דחק עצמו מהרמ"ע בעל כרחו לפרשו אבל הוא הדבר שכתבנו שכוון לה' ימים שאין לשטן בהם שליטה ולעומת זה ה' ימים קודם ראש השנה מן כ"ה אלול ימים שיש להתגבר בתשובה כי אדם אין לעבוד האדמה לתקן כמ"ש לעבדה

ולשמרה דא מצות עשה ולא תעשה. עכ"ל. וע' בדרשות חת"ס דרשה לשבת הגדול שנת תק"ס שהעיר שיש ב' ימים בשנה שנקראים בשם "גדול", שבת הגדול ויום כפור נקרא יומא צומא רבה, וביאר כי השם גדול מורה כי יש התפשטות הכח של יוהכ"פ על ימים שלאחריו דהוי יוהכ"פ אריכתא עד היום הראשון של סוכות. עכת"ל.

עוד ייחוד להימים שבין יוהכ"פ וסוכות לפי דברי הגר"א בשיר השירים

עיין בגר"א בשיר השירים פ"א פ"ד דאיתא וז"ל סוכות שהוא זכר להיקף ענני כבוד שהיה תלוי בבנין המשכן כידוע ובוזה יתורץ מה שהקשו למה אנחנו עושים סוכות בתשרי כיון שהוא נגד היקף ענני כבוד היה ראוי לעשות בניסן כי בניסן היה תחילת היקף העננים אבל נראה לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העננים ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן ומשה ירד ביוהכ"פ ובמחרת יוהכ"פ ויקהל משה וצוה על מלאכת המשכן וזה היה ב"א תשרי וכתב והעם הביאו עוד נדבה בבקר בבקר ב' ימים הרי י"ג בתשרי, ובי"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשה את הזהב במנין ומשקל, ובט"ו התחילו לעשות ואז חזרו ענני כבוד. עכ"ל. הרי דהד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות הם הימים שנדבו למשכן.

פרשת שקלים שנת תרמ"א דאיתא וז"ל משנכנס אדר מרבין בשמחה הוא שמחת הנדבה שהביאו בני' בכל אדר השקלים ואיתא מצות שקבלו עליהם בשמחה עדיין עושין כו' וכל נדבת ישראל לשמים ה' בשמחה כמ"ש במשכן האנשים על הנשים וכן במקדש בימי דוד וגם בבית שני התנדבו בשמחה ע"ש לכן נתעורר שמחת עבודת ביהמ"ק בימים אלו וגם עתה שאין לנו לא משכן ולא מקדש יש להרבות בצדקה בימים אלו כאשר נתקן אח"כ מתנות לאביונים בחודש הזה. עכ"ל. הרי מבואר בשפת אמת דהשמחה של בני' בנדבת המשכן פעל לדורות.]

מקור לדברים אלו בשפ"א (בהמשך דבריו שם בשמות פרשת שקלים שנת תרמ"א) וז"ל ובגלות יש להתחזק במעשה הצדקה שע"י נדבת המשכן נתקנו בני ישראל אחר החטא דכתיב בכל לבבך כו' נפשך כו' מאודך וכל זה קיימו בני' ביציאת מצרים שנמשכו אחריו ית' כמ"ש לכתך אחרי במדבר זה בכל לבבך ובמתן תורה בכל נפשך כמ"ש נפשי יצאה בדברו ונתקדשו נפשות בני' במתן תורה אח"כ בנדבת המשכן נתקיים בכל מאודך לכן נתן הקב"ה נכסים לאדם שיוכל למצוא עזר גם בימי ירידה ע"י מעשה הצדקה שכמו שאדם נותן מנכסיו השייכים לו בעבור רצונו ית' כן זוכה שיחזירו לו המדריגות שנאבדו ממנו ע"י החטא כמ"ש מתן אדם ירחיב לו. עכ"ל. הרי מבואר כנ"ל דהא שבני' נתנו נדבות למשכן הוי חלק מהתיקון לחטא שלהם.

הנה נמצא שהזכר בדברי הגר"א הנ"ל שני ייחודים להימים שבין יוהכ"פ וסוכות, א' הם המשך ליוהכ"פ, ב' הם הימים שנדבו למשכן. ויתכן דב' דברים אלו הם דבר א', דהקביעות דהני ימים כימי כפרה היינו משום דבהני ימים נשלמה הכפרה דחטא העגל, דלפי הגר"א העננים נסתלקו מחמות חטא העגל, ולא חזרו מיד אחרי יוהכ"פ, אלא דוקא חזרו אחרי שנדבו נדבות המשכן, וא"כ חזינו דהנדבות למשכן בהני ימים הם השלימו הכפרה. נמצא דכמו דיוהכ"פ וסוכות נקבעו מחמת שייכותם לחטא העגל הוא הדין דהימים שבין יוהכ"פ וסוכות נקבעו מחמת שייכותם לחטא העגל. ומצאתי

וע"ע בשפת אמת שמות פרשת שקלים שנת תרל"ד דאיתא וז"ל כפי מה שאדם נותן משלו יוצא מכל המצרים וזה על הכלאים כמ"ש בזוה"ק פ' כמו בית הכלא שע"י הנדבה נעשה בן חורין והוא הכנה לפסח כי גם עתה יש הרצון והנדבה שבני' מוכנים לתת השקלים אף כי א"י לקיים בפועל ולכן מביא שמחה כדכ' ולישרי לב שמחה שכשיצאין לחירות מיצה"ר באין לישרת לב. עכ"ל.

ימי הכנה למצוות סוכה ולולב

עיין בילקוט ויקרא רמז תרנ"א (ובעוד מקומות במדרש) דאיתא כיון שבא יום הכפורים וכל ישראל מתעניין הקדוש ברוך הוא סולח לכל עונותיהן וכו' מיהכ"פ עד החג כל ישראל עסוקין במצות זה עוסק בסוכתו וזה עוסק בלולבו וביום טוב הראשון של חג הם נוטלין לולביהן ואתרוגיהן בידיהן ומקלסין להקדוש ברוך הוא והקדוש ברוך הוא אומר להן כבר מחלתי לכם על מה שעבר מכאן ואילך חשבו עונותיכם לפניכם לפיכך אמר ביום הראשון ראשון לחשבון עונות מיום הראשון של מועד ואילך.

בעשיית הסוכה, כדי לצאת ממצוה אל מצוה. עכ"ל. ועיי"ש בריש סימן תרכ"ה דאיתא וז"ל מצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה. עכ"ל. הרי דרך הזכר להתחיל בסוכה ולא בלולב. ועיין גם בבבב"י יוסף שם בסימן תרכ"ד דאיתא וז"ל המדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום הכיפורים בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה וכו' ואסמכוה אקרא וישב ביום ההוא עשיו לדרכו שעירה ויעקב נסע סוכותה. עכ"ל. ועיין בספר בן איש חי הלכות שנה ראשונה פרשת וילך אות כ"ג דאיתא וז"ל אחר שיאכל סעודת התענית בליל מוצאי כפור, יאמר על השלחן פתיחת אליהו זכור לטוב, וכתב הרב יעב"ץ ז"ל, ללמוד ברעיא מהימנא פרשת אמור דף צט ע"ב,

יומא דראש השנה איהו יומא דדינא וכו' עד דף ק' זכאה חולקיהון בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ואחר כך יברך ברכה אחרונה על סעודתו, ויקום בזריזות לעשות איזה הכנה לסוכה. עכ"ל. אבל עיין בכף החיים שם בסימן תרכ"ד ס"ק ל"ו דאיתא וז"ל מוצאי יום הכפורים מנהג הקדוש וכשר לתקן בסוכה איזה דבר קודם שיאכל, וכן גם כן טוב שביום י"א אחר תפלת שחרית קודם שיאכל יקנה דבר מצוה לולב או אתרוג אם אפשר. עכ"ל. וכן עיי"ש בסימן תרכ"ה ס"ק ד' דאיתא וז"ל כשם שמצוה לעסוק בסוכה מיד אחר יום הכפורים כך מצוה מיד אחר יום הכפורים להתעסק בהכנת לולב ומיניו וכמו שכתב הטור לעיל סימן תקפ"א בשם מדרש יעו"ש. עכ"ל.

[הנה לפי פשטות לשון הרמ"א דהני ימים קשורים למצות סוכה ולא ללולב, מהו הפירוש בזה, למה יש ענין לעשות סוכה בהני ימים וליכא ענין לעשות לולב בהני ימים. הנה עיין במשך חכמה על ויקרא פכ"ג פמ"ב דאיתא וז"ל בסוכות תשבו כו' התורה האלקית יש בה מצות שהם מזריכים האדם נגד הטבע, ויש מצות שהם כפי הטבע, רק שהם מטהרים את הטבע ומזככים אותה, וזה מצות סוכה, אחרי שהאדם הוא עמל בשדה כל הקיץ יחרוש, יזרע, ויעדור, ויקצור, ויעמר, ועמל בשדה, ויאסוף את גרנו, ואסמיו מלאו בר ולבו שמח בפרי עמלו מה מתוקה לו מנוחתו להסתופף בצל ביתו, אז באה התורה

ואמרה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, וזה נגד הטבע לקדש כחות האדם והרגשותיו מגבול החמרי, ולכן אמרו חג הסוכות תעשה לה' שיהא שם שמים חל על הסוכה כעל החגיגה, והוא ענין קדושה ועצי סוכה אסורין מן התורה, אמנם יש מצות שהן כפי חוקי הטבע, רק שהוא עפ"י חוקי החכמה העליונה בפרטים מצוינים לפי טעמי החכמה האלוקית, וע"ז אמרו (בבא מציעא סא ע"ב וע' רש"י) המעלה מעלה שעשיתי להם שהבדלום מהשרצים, והנה מחק הטבעי לשמוח בעת האסוף בורעונים ובעטרות של שבילים, כנהוג בין העמים ע"ז באה התורה והגבילה ד' מינים ידועים בקבלה ואמרה ושמחתם לפני ה' ז' ימים,

לכן גבי אתרוג לא נזכר רק הוקצה למצותו, אבל שיהא חל ש"ש לא הוזכר בגמ' (רק ברש"י לו ע"ב ד"ה אסור להריח יעו"ש), ומפני זה מצות שהן נגד הטבע צריכין הכנה רבה וחיוזוק, לכן כתיב תעשה בסוכה (ולב"ש בעי שיהא לשם חג) ותעשה ולא מן העשוי, לא כן בד' מינים שהן כפי הטבע אינו צריך הכנה רבה, ואף שאינו אגוד כשר וליכא עשייה גביה, ולא שייך תעשה ולא מן העשוי, וליקט ענבים ביו"ט כשר ודו"ק, עכ"ל. הרי מבואר במשך חכמה שע"פ דבריו מובן למה סוכה בעי הכנה ועשייה, ולולב לא בעי הכנה ועשייה. וי"ל דזהו הביאור בפשטות דברי הרמ"א הנ"ל.]

ייחוד הימים לפי השל"ה

ע' בשל"ה הק' מסכת סוכה פרק ג' מצוה (א) דאיתא וז"ל ארבע ימים שבין יום כפורים לסוכות בהן עוסקין בני ישראל במצות סוכה וארבעה ימים ומעשים האלה מביאים את האדם לידי זכירה שיזכור בדביקותו בהשם יתברך ולדבקה בו על כן אלו הימים הם כמו יום טוב מאחר שהעסקים הקדושים מביאים לידי זכירה הנ"ל לשמוח בשמחה הרוחנית לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב וכמו שאמרו במדרש התנחומא שהביא הטור ריש הלכות ראש השנה שאמר במוצאי יום הכפורים עוסקין במצות סוכה ולולב ואין עושין עונות לכך קוראין יום טוב ראשון ראשון לחשבון העוונות, עוד אמרו טעם לפי שבאלו הימים נשלם בנין בית המקדש של שלמה על כן הם ימים טובים ראוי לשמוח בהם להתדבק בו יתברך לעבדו בשמחה ובטוב לבב. עכ"ל.

ועע"ש בהמשך דבריו דאיתא וז"ל ובהגה"ה מהרי"ל בהלכות מוצאי יום כפור כתוב וזה לשון מהרא"ק בין יום כפור לסוכות אין נופלין שאותן ארבעה ימים נתן הקדוש ברוך הוא מתנה לישראל שמוחל עוונותיהם כל אותן הארבעה ימים ואינו מתחיל למנות עונותיהם אלא מיום ראשון של

סוכות שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון רוצה לומר ראשון הוא לעבירות עד כאן לשונו וקרוב ללשון זה כתוב במנהגים לכאורה משמע מדבריהם שכל מה שחוטא האדם בימים האלה לא יחשוב ה' העון וחלילה להאמין בזה להיות ארבעה ימים בשנה הפקר איש כל הישר בעיניו יעשה דאפילו על יום אחד בשנה אמרו רבותינו ז"ל במסכת חגיגה (דף ה' ע"ב) כל העובר עבירה אחת אפילו פעם אחת בשנה מעלה עליו הכתוב כאילו עבר כל השנה כולה ולמדו אותו רבותינו זכרונם לברכה מקרא כמספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה ומוכל שכן בימים המקודשים האלה וכו' על כן לא יטעה איש ההמוני חס ושלוש ואדרבה עונש העבירה שהאדם עושה בימים המקודשים חמיר טפי וענין מדרש התנחומא (אמור כ"ב) שאמר שיום טוב ראשון של סוכות הוא ראשון לחשבון העונות הוא על הרוב ידבר בסתמא שאין ישראל עושים עונות בימים ההם מאחר שטרידי במצוות ממילא הוא לזכרון שלא יחטאו ודוק בלישניה שאמר אין עושים עונות לכך קורא יום טוב ראשון ראשון לחשבון העונות כלומר מאחר שאינם חוטאים ממילא ימשך של

מתחיל חשבון העונות רק מיום שנחו מעסק וטרדת הכנת המצות ואף על פי שבדואי הרבה והרבה הם החוטאים אטו ברשיעי ובשופטני עסקינן הנפש החוטאת היא תמות וכפרי מעלליהם יאכלו אמנם הפסוק מדבר לפי טבע כנסת של ישראל וכל ישראל קדושים הם ודברי מהרא"ק הנ"ל והמנהגים והנמשכים אחריהם ראוי להמליץ בעדם ולומר שכוונתם היא כך בחמולת ה' על ישראל שנתן לנו יום כפור לכפר עוונות שישראל מסגלין עונות כל השנה ונתן יום זה לכפר כך אלו הארבעה ימים הם ענפים מיום כפורים לכפר עונות של השנה שעבר בזכות שטורחים ועוסקים במלאכת שמים עם התעוררות הלב אז יש בימים בעצמם מעין מחילה וסליחה ענפים מיום הכפורים האמיתי אבל בלא התעוררות ומכל שכן החוטא בהם חס ושלוש אז אדרבה ואדרבה עונשו מרובה על כן החכם עיניו בראשו יעסוק במצות סוכה ולולב בעסק ובטורח גדול ובדמים יקרים לשם הידור מצוה ויהיה לו התעוררות גדול בלבו וישוב אל ה' וירחמנו וישמח ישראל בעושיהו. עכ"ל. ועע"ש בפרק תורה אור (א), ובמסכת חולין פרק ג' מצוה (סא).

ישיבה בסוכה דוגמת עולם הבא

עיין במשך חכמה על דברים פל"ב פ"ג דאיתא וז"ל העיקר התכליתי אשר יתנהג האומה באופן טבעי מושג פרטי, וזה כי יקצרו ויאספו דגנם וראשית כל אשר לו יובא בית ד' ולמשרתיו הקדושים, ושלוש פעמים בשנה יעזבו כל אשר להם תחת כנפי הבטחון האלקי ויבואו להראות פני ד', וכאשר יישירו לכת תוספי הארץ לתת פריה ותהיה חיתת ד' על הגוים סביב, ובכל מפעל ומצעד יזכיר ויברך שם הבו"ת, וחיים כזה הוא חיים רוחניים, ויקר שעה אחת מכל חיי העוה"ב לכל מתבונן, לא כן בימי משה אשר נפרצו גבולות הטבע ונהרסו מבצרי ההנהגה התמידית, רק לא פעלו מאומה, והמן יורד וכל אחד רואה עמוד הענן וכבוד ד', וד' הולך

לפניהם, הלזה יקרא תכליתי, הלא אין זה רק חיי העוה"ב, חיים של מלאכים, וכמאמר ז"ל (מכילתא בשלח י"ז) לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן, וכבר חז"ל בעמדם על ענין זה הפליגו לדבר ודרשו (סנהדרין כ') ברוח קדשם שקר החן זה דורו של משה והבל היופי זה דורו של יחזקיה, שגם בו היה נס ופלא במפלת סנחריב וכיו"ב בעמידת הצל וכיו"ב, אשה יראת ד' כו' זה דורו של ריב"א שהיו ששה מתכסין בטלית אחד כו', וזה אשה, הוא החומר שהחומר פעל פועל אלקי, לא כן בדורות הללו כמעט בטלה הבחירה ונהרסו מפעלי החומר, אך למה נצרכו לזה אם אין זה התכלית האמתית, אולם כאשר יסוד התורה אנכי ולא יהיה כן יסוד האמונה והאומה

הוא מ' שנה האלו, כי בזמן כזה יכלו לפרש התורה היטב ולזכך נפשיותם עד היותם יותר במעלה כאישים הנבדלים והשרישו האמונה והנפש האלקי בזרעם אחריהם, וגם זה המופת על האמת לקלי הדעת כמו"ש רמב"ם (ע' מורה נבוכים ח"ג פ"א), ולכן הוצרכו למשה, וזה באבות לא נראה הקב"ה בהנהגה הנסיית רק אברהם נתן ד' מאות כו' עבור כבדת ארץ, וזה ושמי ד' לא נודעתי להם (ר"פ וארא), לא כן במשה הוא איש האלקים בעלא דמטרוניתא שהוא ביטול מוסדות הטבע אשר היא המטרוניתא המנהגת בתבל (הגר"א באדרת אליהו ר"פ ברכה). עכ"ל. ועל פי דבריו י"ל דסוכה זכר לענני הכבוד היינו לעשות דוגמת עוה"ב.

דעת תורה

מנחם ראש הישיבה הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

עמק הפרשה

הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

והנחילנו ה' אלקינו בשמחה ובששון מועדי קדשך

וישמחו בך ישראל מקדשי שמך (תפילת יום טוב)

יש לומר הביאור בזה, על פי מה דאיתא בילקוט ישעיה (על הפסוק שוש אשיר בה') - כתיב 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו' (תהלים קי"ח), אין אנו יודעים במה לשמוח, אם בהיום, אם בהקדוש ברוך הוא, בא שלמה ופירש 'נגילה ונשמחה בך' (שיר השירים א'), ע"כ. ומבואר מדברי המדרש, דענין שמחת המועד הוא לשמוח בה'.

ויש לומר, דזהו שאנו מבקשים כאן 'והנחילנו ה' אלקינו בשמחה ובששון מועדי קדשך וישמחו בך ישראל מקדשי שמך', כלומר, שנזכה לקיים את מצוות היום של יום טוב, שהיא השמחה בה'. ולפי זה הוי נוסח התפילה כאן על משקל נוסח התפילה בשבת - 'והנחילנו ה' אלקינו באהבה וברצון שבת קדשך, וינוחו בה ישראל מקדשי שמך', והיינו שביום השבת אנו מבקשים שנזכה לקיים את מצוות היום של שבת, שהיא המנוחה, ובשלב הרגלים אנו מבקשים שנזכה לקיים את מצוות היום של יום טוב, שהיא השמחה בה'.

ותבנהו מהרה ותגדל כבודו (תפלת מוסף שלש רגלים)

נראה לפרש מה שאנו מבקשים כאן 'ותגדל כבודו', על פי מה שאמרו בגמ' בבא בתרא דף ג' ע"א על הפסוק 'גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון' (חגי ב') - רב ושמואל, ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר בבנין [שגובה ההיכל בבית ראשון היה שלשים אמה, ובבית שני היה גובהו ארבעים אמה], וחד אמר בשנים [שבית ראשון עמד ארבע מאות ועשר שנים, ובית שני עמד ארבע מאות ועשרים שנים]. והכי נמי יש לפרש מה שאנו מבקשים כאן 'ותגדל כבודו', היינו שיהא כבוד הבית השלישי גם כן גדול בבנין ובשנים. שוב הראוני שכן כתב ה'אבודרהם' בפירוש תפלת מוסף של פסח - 'ותגדל כבודו', על שם 'גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון', עכ"ל.

עוד יש לפרש בזה, על פי מה דאיתא ביומא דף כ"א ע"ב, דאמר רב שמואל בר אינאי, מאי דכתיב 'וארצה בו ואכבד' (חגי א'), וקרינן 'ואכבדה', מאי שנא דמחוסר ה"א, אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן - ארון וכפורת וזרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים, ע"כ. הרי דהיה חסר מכבוד הבית השני חמשה דברים, ועל כן הוי הכתיב של תיבת 'ואכבדה' מחוסר ה"א, ועל זה אנו מבקשים שיגדל הקדוש ברוך הוא את כבודו של הבית השלישי יותר מכבודו של הבית השני, והיינו שלא יהיו חסרים בו אותם החמשה דברים שהיה כבוד הבית השני חסר מהם.

וכונן מקדשך על מכונו (תפלת מוסף שלש רגלים)

יש לפרש, ד'מכונו' היינו מקום מושבו, והוא מלשון את הכיור ואת 'כנו' (שמות ל'), וכן הוא בפירוש ה'רוקח'.

והביאור בזה, דבאמת גם קודם שנבנה המקדש בירושלם, היה מקום זה מיוחד למקדש, וכדכתיב בפרשת בשלח - תבאמו ותטעמו בהר נחלתך 'מכון לשבתך' (שמות ט"ו), ובתרגום שם - 'אתר מתקן לבית שכונתך', הרי להדיא דמקום זה הוא מקום מיוחד ומתוקן לשבתו, וכן הוא מבואר בדברי רש"י בפרשת בשלח שם - דמקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה, ומקורו בתרגום יונתן בן עוזיאל ובמכילתא על אתר, וכן הוא במדרש תהלים מזמור ל', הרי מבואר שיש מקום מסוים המיוחד למקדש, והוא כנגד כסא של מעלה.

וזהו שאנו מבקשים כאן - 'וכונן מקדשך על מכונו', והיינו שיבנה בית המקדש על אותו המקום המיוחד למושב.

ולקחתם וגו' פרי עץ הדר וגו' בסוכות תשבו

הנה תמוה מאד לכאורה, למה הקדימה התורה מצות לולב למצות סוכה, הרי סוכה נוהגת גם בלילה ולולב אינו נוהג אלא ביום, ועוד הרי היו"ט נקרא על שם הסוכה, ובהכרח דהוא יותר עיקרי, והו"ל להקדימה.

ושמעתי מזקני הג"ר יהודה פרנס שליט"א שיש להסביר הדברים היטב ע"פ דברי הרמב"ם במורה שביאר דמצות לולב היא להודות על הכניסה לא"י, ומצות סוכה היא לזכור הימים הרעים במדבר, ועיי"ש ברמב"ם שביאר שיש יסוד דבזמן הרווח צריכים לזכור דלא תמיד היה כך.

וא"כ א"ש הסדר, דקודם הוזכר המצוה להודות על המצב של עכשו, המצב דנכנסו לא"י וצריכים להודות על זה, ואח"כ הוזכר היסוד, דצריך לזכור דלא תמיד היה כך, דצריך לזכור הימים הרעים במדבר.

הנה לכאורה י"ל דכל דברי הרמב"ם אלו רק א"ש למ"ד סוכות ממש עשו להם, דהרי למ"ד שזוכרים הענני הכבוד, לכאורה אין לומר דזוכרים עי"ז ימים רעים. דו"ק.

[י"ל"ע האם יש מזה מקור דהרמב"ם סובר להלכה כמ"ד סוכות ממש עשו להם. עי' בכל דברי הפוסקים בריש הלכות סוכה דבאמת אין זה ברור כאיזה מ"ד קיימא לו.]

וא"כ למ"ד דזוכרים ענני הכבוד בעינן ביאור אחר בהסדר. וצע"ע בזה.

אות לחופות

עימוד שהופך טקסט ליצירה
otf74041@gmail.com | 05276-74041

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

לרכישה מוזלת של ספרי המחבר

במקד הזהמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com

כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בחינם
לכתל"ם, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל